

Contrapastoral

Art i pagesia

MORERA
MUSEU D'ART MODERN
I CONTEMPORANI DE LLEIDA

Del 12 de març al 31 de maig de 2026

En la literatura, la pintura o en altres manifestacions artístiques, el gènere pastoral és el que idealitza la vida camperola, pagesa. La visió bucòlica del món rural català, sovint construïda des de les ciutats, ha originat un imaginari en molts casos equívoc i estrafet d'una realitat molt més complexa que no pensem. En aquesta exposició volem evidenciar les complexitats de la realitat pagesa del país mitjançant representacions visuals dels contextos rurals de Catalunya des de finals del segle XIX fins a l'actualitat. La mostra s'organitza en diferents àmbits, en què les obres històriques dialoguen amb peces actuals creant contrapunts i tensions (contrapastorals), que ens permeten veure, mitjançant l'art i des d'una perspectiva gairebé antropològica i, alhora, crítica, l'evolució d'una part del món rural català en els darrers cent cinquanta anys.

Trossos i altres llocs

La pagesia o, més aviat, els pagesos i les pageses han estat els encarregats, durant segles, de transformar l'entorn que els envoltava. Boscos arrabassats, tossals desermats, parets de pedra, pletes, aljubs, pous, cisternes, basses i pallisses encara avui són testimoni d'una manera de fer de la civilització pagesa del passat. D'un passat poc remot, ja que, fins no fa gaire, la manera de treballar dels pagesos i les pageses era més semblant a la dels segles precedents que no pas a l'actual.

La pagesia o, més aviat, els pagesos i les pageses han estat els encarregats, durant segles, de transformar l'entorn que els envoltava.

Aquest àmbit ensenya un paisatge transformat per la manera de fer pagesa. La manera de fer del passat i també l'actual, condicionada per la globalització, el mercat i el neoliberalisme més ferotge. Per convidar a la reflexió sobre les diferències, les tensions i les contradiccions entre el paisatge agrícola del passat i l'actual, aquest àmbit s'estructura mitjançant binomis d'obres antigues i peces més contemporànies, posant en relació, entre d'altres, pintors com Jaume Morera i el fotògraf Jordi Calafell; un oli de Joaquim Vayreda i una acció performativa d'Albert Gusi, o una tela d'Olga Sacharoff i un paisatge d'Hernàndez Pijuan.

Jordi Calafell. *Pastoral pallaresa. Caminant en estat d'alerta. Fil·là # 1_03*, 2015. Jordi Calafell Garrigosa © Jordi Calafell, VEGAP, Barcelona

Olga Sacharoff. *Paisatge de Mont-roig*, 1916. Col·lecció d'Art Banc Sabadell

Elles i ells: pageses i pagesos

El contacte proper amb la terra, amb la natura, genera en els cossos una mena de saviesa força pròpia del món rural. Saber si un núvol porta pluja; aconsellar que en terra prima val més no sembrar-hi; no tallar un lluc de roure en lluna nova si se'n vol fer un mànec per a una aixada, i un llarg etcètera de coneixements dels quals s'ignora l'origen, però que es transmeten generació rere generació. Aquest àmbit és per a aquesta gent, homes i dones d'ahir i d'avui que han estat fets a partir d'unes realitats pageses que, alhora, han ajudat a construir.

Leandre Cristòfol. *La mestressa pobletana*, 1935. Col·lecció MORERA. Donació de Francisco Cristòfol, 1999. © Leandre Cristòfol, Ajuntament de Lleida, 2026

El contacte proper amb la terra, amb la natura, genera en els cossos una mena de saviesa força pròpia del món rural.

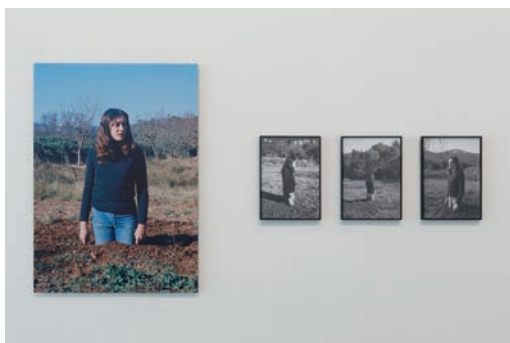

Isabel Banal. *Traginadores*, 2016. Museu Abelló (Mollet del Vallès). Dipòsit Col·lecció Nacional © Isabel Banal

Les representacions d'aquest espai ens ajuden a visualitzar alguns rostres rurals d'abans i d'ara: des de la humilitat d'una escultura femenina de Leandre Cristòfol fins al retrat aristocràtic de l'alcalde d'Almatret pintat per Miquel Viladrich, passant per la visió contemporània dels homes i dones que tenen cura del camp que ofereixen les peces, crítiques, reivindicatives i compromeses, d'Asunción Molinos i Isabel Banal.

Dessota l'òxid del tall

Les diferents recerques arqueològiques que s'han fet durant anys al Pròxim Orient han generat un relat històric sobre l'aparició de les primeres manifestacions del que ara anomenem "agricultura". Les terres compreses entre els rius Tigris i Eufrates sembla que són les primeres que van esdevenir bressol fèrtil de cultius sembrats. Les persones que habitaven aquell territori, els primers pagesos, van iniciar una pràctica fonamental per al desenvolupament de la civilització humana. Aquest gest antic d'introduir una llavor sota terra i dominar-ne el cicle vital es va mantenir gairebé inamovible, amb molt poques variacions, fins a finals del segle XIX.

Fina Miralles. *Translacions. Dona-arbre.* 1973. Col·lecció MACBA. Dipòsit de la Generalitat de Catalunya. Col·lecció Nacional d'Art i donació de l'artista
© Fina Miralles

Fins aquell moment, la força de dones, homes i animals era el que guiava arrels, dalles, aixades i falçs. Aquella força humana i animal, indestruïble del cicle agrari, es veu representada en aquest àmbit amb obres en què els protagonistes de les composicions treballen la terra amb les seves mans. Un home que grata la terra amb un arpiot pintat per Antoni Tàpies; un pagès, representat per Ismael Smith, que sega cereal amb la falç, i l'acció simbòlica, d'una gran potència conceptual, de la *Dona-arbre*, de Fina Miralles. Perquè sí: per collir, primer cal sembrar.

Aquest gest antic d'introduir una llavor sota terra i dominar-ne el cicle vital es va mantenir gairebé inamovible, amb molt poques variacions, fins a finals del segle XIX.

Maquinacions

Finals del segle XIX: l'acceleració. De mica en mica, les noves tecnologies agrícoles es van anar estenent arreu del planeta. A Catalunya, la sofisticació tecnològica de les tasques del camp va arribar a través d'empreses com J. Trepat, de Tàrraga, que feia màquines de tracció animal però capaces de realitzar amb molt menys temps i esforç les feines recurrents de la pagesia catalana.

Joan Brossa. Roda, 1969 (1989). Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa © Fundació Joan Brossa, VEGAP, Barcelona

La mecanització, però, també va ser sinònim de despoblació, especulació i capitalització de la terra i la seva producció.

Al voltant dels anys cinquanta del segle XX, aquestes màquines ja van substituir les mules i els cavalls pel gasoil, i els primers tractors van començar a modificar el paisatge i la realitat dels pobles, que havia restat monòtona durant segles. Marques com Ebro (una sucursal de la Massey Ferguson britànica) van tenyir els camps de tot el Principat de blau i vermell i, amb

els espetecs del motor, van trencar el so de les ferradures lliscant sobre les pedres dels camins. La mecanització, però, també va ser sinònim de despoblació, especulació i capitalització de la terra i la seva producció. Diferents artistes van utilitzar elements propis d'aquest món rural que es mecanitzava per confeccionar les seves obres. Lluís Trepat va pintar una màquina de segar; Guillem Viladot va aprofitar el retall sobrant de la planxa de ferro d'on va sortir un arreu de tractor, i Marc Sellarès va fer anar una màquina d'empacar per crear una peça que s'erigia en punt de resistència contra la globalització.

El camp rebel

En els darrers temps, sembla que lluites que s'esdevenen en la realitat allunyada de grans ciutats i àrees metropolitanes afecten, únicament, els interessos de la ruralia. O, més aviat, d'una part d'aquesta. L'anomenada "revolta pagesa" va mobilitzar gent i maquinària per reclamar millores i facilitats per a la feina de pagès.

Esther Remacha. Lluitadores per la terra 3, 1990. Col·lecció MORERA. Dipòsit de la Generalitat de Catalunya. Col·lecció Nacional de Fotografia, 2022 © Esther Remacha

Reclamacions sovint allunyades del pensament col·lectiu i de la solidaritat i el respecte per la terra, enfocades a agilitzar processos burocràtics, a augmentar preus i, en definitiva, a continuar perpetuant un model agrícola de grans tenidors i

llargues extensions de terra conreable. Si mirem enrere, però, podem veure com les lluites de país s'empeltaven amb el món rural d'una manera indestriable. Des de la guerra dels Segadors fins a la Guerra Civil, tots els conflictes i disputes van requerir el compromís de la pagesia.

En aquest àmbit podem veure representacions visuals que acompanyen diferents conflictes. Cartells del bàndol republicà que demanen el suport de la pagesia per combatre el feixisme; imatges d'Esther Remacha sobre el plet dels colons de Montagut a qui van voler prendre les terres, i vinyetes de Joan Codina Donaire i d'Armengol en què es retraten, de manera paròdica o punyentment crítica, els problemes, les lluites i les reclamacions dels pagesos i pageses d'ara.

Francesc Català-Roca. Vista d'una bòbila, 1950-1959. Arxiu Nacional de Catalunya (Fons Francesc Català-Roca) © Català-Roca, VEGAP, Barcelona

Des de la guerra dels Segadors fins a la Guerra Civil, tots els conflictes i disputes van requerir el compromís de la pagesia.

Camp/ciutat

Les ciutats han anat perdent el component rural que van tenir durant segles. La indústria creixent va comportar un augment de població i, alhora, una expansió de les infraestructures urbanes, que de mica en mica van guanyar terreny a tots els sòls conreables que envoltaven el que ara són les àrees metropolitanes de les grans urbs. Aquesta voluntat de la ciutat de ser cada vegada més ciutat ha anat apartant les realitats agrícoles que la sustenten. Alhora, les ràpides connexions per carretera, la democratització dels serveis públics, les telecomunicacions i internet han generat un món rural cada vegada més urbà. Ja ho deia Ildelfons Cerdà: "Cal ruralitzar la ciutat i urbanitzar

el camp." Sembla que el segon mandat s'ha complert a molta més velocitat: els pobles i les petites ciutats d'arreu del país són més urbans que mai. Per evidenciar la tensió entre el món rural i el món urbà, aquest àmbit s'acompanya d'obres que confronten aquestes dues realitats. Un dibuix d'Isidre Nonell en què es representen un home de camp i un de ciutat; grafitis, que normalment associem a les àrees metropolitanes, estampats en magatzems agrícoles de la plana de Lleida i fotografiats per Pep Companys, i el cartell que Perejaume va fer en ocasió de la festa major de la Mercè de Barcelona del 2004 i en què es pregunta: "Hem de fer-nos els artistes pagesos? Un turista plantat és un pagès? Pot tornar a pagès aquell que ha estat turista?"

Aquesta voluntat de la ciutat de ser cada vegada més ciutat ha anat apartant les realitats agrícoles que la sustenten.

Curro Claret. *Calaixera*, 2003. Col·lecció MORERA.
Adquisició, VI Biennal Leandre Cristòfol, 2008. © Curro Claret

Activitats vinculades

12.03.26. De 18.00 a 18.45 h

Tot erm?

Conferència inaugural del comissari de l'exposició,
Pau Minguet.

26.03.26. A les 18.00 h

Literatura i pagesia: escriure arrelat

Conversa entre Teresa Ibars, Roser Vernet i Júlia
Viejobueno.

Cada dissabte, a les 17.00 h

Visita comentada a l'exposició

MEDIACIÓ

19.04.26 - 31.05.2026. A les 11.00 h

Taller familiar

Gravats i llaurats

Inspirant-nos en les imatges del camp que veurem a
l'exposició, durem a terme un gravat amb la tècnica
de la punta seca sobre una planxa de plàstic.

Amb un punxó farem uns solcs en un plàstic que
després entintarem i estamparem amb l'ajuda d'un
tòrcul. Aquest procés artístic el posarem en relació
amb el fet de llaurar, sembrar i collir els fruits, en
aquest cas, molt artístics.

Recomanat per a famílies amb infants a partir de 5 anys.

Durada: 2 hores

Preu: 5 € per participant

**Del 17.03.2026 al 29.05.26, de dimarts a divendres,
a les 9.30 i a les 11.15 h**

Visites dinamitzades i tallers

Nivell educatiu: educació primària, ESO, batxillerat i escoles
d'adults.

Contacteu amb publicsmorera@paeria.cat

MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida

Rambla de Ferran, 13. 25007 Lleida
t. 973 700 419. mmorera@paeria.cat

mmorera.paeria.cat

MORERA
MUSEU D'ART MODERN
I CONTEMPORANI
DE LLEIDA

Ajuntament de Lleida

Horaris

De dimarts a dissabte, de 10 a 14 h i de 16 a 18 h
Diumenges i festius, de 10 a 14 h
Dilluns, tancat

Tancat

25 i 26 de desembre. 1 i 6 de gener

